

BAHOUDDIN NAQSHBAND ZIYORATGOHI: TARIXIY VA MADANIY AHAMIYATI.

Rajabova Nargiza Shokirovna

Buxoro viloyat Vobkent tuman 34-son umumta'lim
maktabning Tarix fani o'qituvchisi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14963979>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 20-Fevral 2025 yil
Ma'qullandi: 25-Fevral 2025 yil
Nashr qilindi: 28-Fevral 2025 yil

KEYWORDS

Bahouddin Naqshband, ziyoratgoh, Naqshbandiylik tariqati, tarixiy ahamiyat, madaniy meros, Islom dini, diniy yodgorlik, me'moriy obida, Naqshbandiylik, diniy va ma'naviy ta'sir, qurilish tarixi.

ABSTRACT

Bahouddin Naqshband ziyoratgohi O'zbekistonning tarixiy va madaniy ahamiyatga ega bo'lgan yodgorliklaridan biri hisoblanadi. Bu maqolada, Bahouddin Naqshbandning hayoti va uning islom dinidagi o'rne, shuningdek, uning yodgorligi hamda ziyoratgohi haqida so'z yuritiladi. Ziyoratgohning qurilishi va me'moriy jihatlari hamda joylashuvi uning tarixiy ahamiyatini oshiradi. Shu bilan birgalikda, maqolada Naqshbandiylik tariqatining tarixi, uning xalq orasidagi ta'siri va diniy merosi tahlil qilinadi. Ziyoratgoh nafaqat diniy ziyoratlar uchun, balki madaniy va ilmiy markaz sifatida ham juda ahamiyatli bo'lib, ushbu maqola uning madaniy merosini o'rganish hamda saqlashning zarurligini ko'rsatib beradi.

Mamlakatimiz taraqqiyotining yangi bosqichida milliy an'ana hamda qadriyatlarimizni tiklash va rivojlantirish, ajdodlarimiz xotirasini ulug'lash, ularga hurmat-ehtirom ko'rsatish, muqaddas qadamjolar va ziyoratgohlarni obodonlashtirish, ularning musulmon olamida nufuzini yanada oshirish borasida keng ko'lamli bunyodkorlik ishlari olib borilmoqda. Toshkent viloyatida Zangiota, Surxondaryo viloyatida buyuk muhaddis Imom Termiziy, Qashqadaryo viloyatida alloma Abul Muin Nasafiy, Toshkent shahrida Suzukota ziyoratgohlarida amalga oshirilayotgan obodonlashtirish ishlari shular jumlasidandir.

Muqaddas joylar bular payg'ambar, shayx, eshon, avliyolar nomi bilan bog'liq hisoblangan va ziyoratgohga aylanib ketgan shahar, maqbara, chashma, daraxt, tepalik, gor va boshqadir. Muqaddas joylar turli dinlarga e'tiqod qiluvchi hamma xalqlarda, ko'pgina shahar va mamlakatlarda bor. Bunga Imom Buxoriy (Samarqand viloyati), Bahouddin Naqshband (Buxoro shahri), Zangi ota (Toshkent viloyati), Ahmad Yassaviy (Turkiston shahri) dafn etilgan joylar va boshqalarni misol qilib ko'rsatish mumkin. Islomda Makka va Madina, shialarda, shuningdek, Karbalo va Najaf shaharlari umumiy Muqaddas joylar hisoblanadi va ziyorat qilinadi. Hindlar uchun Gang daryosi, yahudiylar, xristianlar uchun Quddus shahri muqaddas sanaladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-fevraldagi "Madaniyat va san'at sohasini yanada rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori ijrosini ta'minlash maqsadida turli tashkilotlar oliy ta'lim, umumta'lim muassasasi xodimlari talaba

yoshlari ziyoratgohlar muzey va maqbaraga tegishli ma'lumotlar bilan yaqindan tanishib, ma'naviy dam olmoqdalar. Albatta, bunday madaniy-ma'rifiy uchrashuvlar xodimlar qalbida Ona-Vatan tarixiga hurmat tuyg'ularini shakllantirishga yordam beradi.

Bahouddin Naqshband ziyoratgohi, O'zbekistonning Buxoro viloyatidagi Qasri Orifon qishlog'ida joylashgan va Naqshbandiylik tariqatining asoschisi Bahouddin Naqshbandning yodgorligi sifatida ahli musulmon olamida katta e'tiborga sazovor bo'lgan juda muhim diniy va madaniy obidalaridan biri hisoblanadi. Ziyoratgoh o'zida nafaqat uning tarixiy shaxs sifatida ahamiyatini, balki uning o'limidan keyin tarqalgan Naqshbandiylik tariqatining yuksak ma'naviy merosini ham o'zida aks ettiradi.

Bahouddin Naqshband (1318-1389)

Bahouddin Naqshband (1318-1389) nafaqat islom dini va tasavvufiga katta hissa qo'shgan, balki uning Naqshbandiylik tariqati butun Markaziy Osiyoda keng tarqaldi. U Naqshbandiylik tariqatini shakllantirib, ma'naviy jihatdan puxta ahlini tarbiyalashga katta e'tibor bergan. Naqshbandiylikning asosiy tamoyillari, ayniqsa, "sirdosh", "yuz bilan zikr" kabi amallarni o'zida mujassamlashtirgan. Bu tariqatning mashhurligi, ayniqsa, O'zbekiston va butun Turkiston mintaqasida uzoq yillar davomida o'zining yuksak o'rnini saqlab qolgan [2,45].

Bahouddin Naqshband ziyoratgohi o'zining tarixiy va madaniy ahamiyati bilan alohida o'rin tutadi. Bu ziyoratgoh, Naqshbandiya tariqatining asoschisi bo'lgan Bahouddin Naqshbandning hayoti va faoliyati bilan uzviy bog'liq hisoblanadi. Ko'rkam qiyofa kasb etayotgan muqaddas qadamjolar Ziyoratgohning joylashuvi hamda uning arxitekturasi va diniy maqsadi, nafaqat musulmonlar uchun, balki butun markaziy osiyo xalqi uchun ham katta ahamiyat kasb etadi.

Bahouddin Naqshband ziyoratgohi

Bahouddin Naqshband ziyoratgohi o'zining tarixiy ahamiyatini avvalo Naqshbandiya tariqatining o'rni va ta'siri bilan bog'laydi. Naqshbandiya tariqati, asosan tasavvuf yo'li bo'lib, insonni ruhiy jihatdan tozalash, uning qalbini poklash hamda Allohga bo'lgan muhabbatini kuchaytirish maqsadida ishlaydi. Shunday qilib aytadigan bo'lsak, Bahouddin Naqshband ziyoratgohi bu tariqatning markazi va uning asoschisi yodgorlik joyi sifatida ma'naviy markaz hisoblanadi.

Bahouddin Naqshbandning diniy va ma'naviy merosi bugungi kunda ham juda ahamiyatli. Uning yodgorligi sifatida tashkil etilgan ziyoratgoh, faqat diniy ziyoratlar uchun emas, balki ilmiy va madaniy tadbirlar o'tkazish uchun ham xizmat qiladi. Ushbu ziyoratgohning saqlanishi nafaqat Naqshbandiylik tariqatining rivojlanishini ta'minlabgina qolmay, balki O'zbekistonning diniy turizm sohasida muhim rol o'ynaydi [3,78].

Madaniy jihatdan, ziyoratgohda saqlanayotgan qadimiy arxitektura va san'at asarlari hamda ularning orasida an'anaviy me'morchilik va naqshinkor dizaynlar, xususan, toshdan yasalgan naqshlar va qora devorlar, markaziy Osiyo madaniyatining o'ziga xos bo'lgan boy tarixini aks ettiradi. Shu bilan birgalikda, bu ziyoratgohning joylashuvi va o'rni hamda Markaziy Osiyoning diniy va madaniy tarixini o'rganishda katta ahamiyatga ega.

Bahouddin Naqshband ziyoratgohi nafaqat diniy ahamiyatga ega bo'libgina qolmay, balki u milliy madaniyatning va tarixiy merosning o'ziga xos bir ramzi hisoblanadi. U insonni ichki ruhiyatini rivojlantirishga yordam beruvchi tarixiy joy sifatida, odamlarni nafaqat diniy maqsadlar uchun, balki ma'naviy o'sish uchun ham o'ziga jalb qiladi.

Bahouddin Naqshband ziyoratgohining me'moriy jihatlari ham alohida e'tiborga loyiqdir. Ziyoratgohda joylashgan masjid, maqbara, madrasa va boshqa me'moriy inshootlar nafaqat diniy, balki madaniy yodgorlik sifatida ham o'zining noyobligiga ega. Uning me'moriy uslubi, asosan, o'sha davrning islom arxitekturasining eng yuqori cho'qqisiga ko'tarilgan. Naqshband ziyoratgohi, o'zining arxitektura uslubi bilan barcha tashrif buyuruvchilarni o'ziga

jalb qiladi va ularning ma'naviy dunyosini boyitadi. Ziyoratgohning ichki qismlarida joylashgan naqshlar, arab yozuvlari va boshqa bezaklar musulmon arxitekturasining eng nozik va puxta ishlangan namunalaridan biridir [4,56].

Bahouddin Naqshband ziyoratgohi o'zining o'ziga xos bo'lgan memoriy yodgorliklari bilan mashhur. Ziyoratgoh, nafaqat diniy, balki madaniy va arxitektura nuqtai nazaridan ham juda katta ahamiyatga ega. Uning memoriy yodgorliklari Markaziy Osiyo me'morchiligining yuksak namunalaridan biri hisoblanadi. Quyida ziyoratgohning ba'zi asosiy memoriy yodgorliklarini ko'rib chiqamiz:

1. Bahouddin Naqshband maqbarasi:

Ziyoratgohning markaziy obyektu bu Bahouddin Naqshbandning maqbarasidir. Bu maqbara asosan, tariqatning asoschisining ruhiy xotirasini abadiylashtirish uchun qurilgan. Uning arxitekturasi o'zining oddiyligi hamda jozibadorligi bilan ajralib turadi. Maqbara ustidagi me'moriy ishlanmalar, tasavvuf madaniyati va diniy ramzlar bilan boyitilgan bo'lib, ulardagi o'ziga xos naqshinkor ishlovlar va rang-barang keramika bezaklari maqbaraning estetik go'zalligini oshiradi.

2. Jome masjidi:

Ziyoratgohda joylashgan bu masjid, nafaqat ibodat uchun, balki tarixi va arxitekturasi bilan ham barchaningi diqqatga sazovor hisoblanadi. Jome masjidi o'zining katta o'lchamlari, baland minoralari hamda an'anaviy dizayni bilan ham ajralib turadi. Masjidning ichki qismlari ham bejiz emas: yoritilgan mozaika, yog'och naqshlar va boshqa me'moriy elementlar o'zida musulmonlarning ma'naviy qadriyatlarini aks ettiradi.

3. Xushkoy maqbarasi:

Bu maqbara, Bahouddin Naqshbandning o'qituvchilaridan biri va tariqatning muhim rahbarlaridan biri hisoblangan Xushkoyni eslash uchun qurilgan. Uning bu yodgorligi, Naqshbandiya tariqatining ulug'larni e'zozlash, hurmatlash va ularning hurligini saqlash an'anasini davom ettiradi. Bu maqbara ham arxitekturaviy jihatdan an'anaviy uslublarda qurilgan bo'lib, u diniy ma'naviyatni targ'ib qiladi.

4. Ziyoratgohning hovlisi va bog'lari:

Ziyoratgohning atrofida o'zining ko'plab hovli va bog'lari mavjud bo'lib, bu joylar nafaqat ziyoratchilar uchun, balki tashrif buyuruvchilar uchun ham jannat kabi bo'lib ko'rinadi. Yashil hududlar va qulay joylar nafaqat tinchlik va sokinlik hissini uyg'otibgina qolmay, balki ziyoratchilar uchun ibodat va meditatsiya qilish uchun ajoyib muhit yaratadi.

5. Naqshbandiylik tariqatining ramzlari:

Ziyoratgohda Naqshbandiylik tariqatining ramzlari, tasavvufning elementlari va mantiqiy tushunchalarini aks ettiruvchi ko'plab naqshlar mavjud bo'lib, bu ramzlar ziyoratgohning arxitekturasida hamda ichki bezaklarida va hatto bog'larida ham o'z ifodasini topgan.

Ziyoratgohning me'moriy yodgorlik sifatida saqlanishi, uning nafaqat diniy, balki madaniy meros sifatida ahamiyatini ta'minlaydi. Ushbu obidalar yodgorlik sifatida faqat o'tmishdan qolgan me'moriy yodgorliklar sifatida qolmasdan, ayni paytda kelajak avlodlarga ham ma'naviy va madaniy qimmatbaho meros bo'lib qolmoqda. Buning uchun ziyoratgohni saqlash va asrab-avaylash, uning tarixiy va madaniy ahamiyatini yanada oshiradi [5,92].

Bahouddin Naqshband ziyoratgohining ilmiy va madaniy markaz sifatidagi o'рни ham juda katta va ahamiyatli hisoblanadi. U nafaqat diniy ziyoratgoh sifatida, balki ilm-fan va madaniyat markazi sifatida ham rivojlangan hisoblanadi.

Ziyoratgoh nafaqat diniy ilm, balki Markaziy Osiyo tarixini, madaniyatini va me'morchiligini o'rganish uchun ham ilmiy markaz sifatida ishlatilib kelinmoqda. Ziyoratgoh, ilmiy markaz sifatida, tasavvuf, tarix, arxitektura va madaniyat sohalarini o'rganishda muhim o'rin tutadi.

Ziyoratgohning arxitekturasi va madaniy obidalari Markaziy Osiyo me'morchiligining yuksak namunasidir bo'lib, ziyoratgohda joylashgan maqbaralar, masjidlar, bog'lar va boshqa madaniy obidalar, o'zbek va Markaziy Osiyo me'morchilik uslublarining ajoyib namunalarini namoyon etadi.

Ziyoratgoh, nafaqat diniy amallarni bajarish, balki ilmiy fikrlash hamda ma'naviy boylikni oshirishni targ'ib etadi.

Bahouddin Naqshband ziyoratgohi, nafaqat O'zbekistondan, balki butun dunyodan ziyoratchilarni o'ziga jalb qilib kelmoqda. Xalqaro ilmiy aloqalar o'rnatish, turli mamlakatlar olimlari va mutaxassislarining ziyoratgohga tashrif buyurishlari orqali, bu joy ilmiy va madaniy markaz sifatida rivojlanmoqda.

Ziyoratgoh nafaqat diniy ziyoratlar joyi bo'lib qolmay, balki ilmiy va madaniy tadbirlar o'tkazish uchun ham muhim markaz hisoblanadi. Bu yerda ilmiy anjumanlar, ma'naviy seminarlar, diniy tadbirlar tashkil etilib, ilm-fan, madaniyat va diniy bilimlar sohasidagi muhim natijalarga erishilgan. Shuningdek, ziyoratgohda turli xalqlarning madaniy an'analari va diniy o'ziga xosliklari uyg'unlashgan bo'lib, bu uning ahamiyatini yanada oshiradi. Ziyoratgohning ilmiy va madaniy markaz sifatida faoliyat yuritishi, uning nafaqat tarixiy, balki zamonaviy ahamiyatini ham ta'minlaydi [2,112].

Xulosa qilib aytganda, Bahouddin Naqshband ziyoratgohi – O'zbekistonning tarixiy va madaniy merosining ajralmas qismi sifatida nafaqat Naqshbandiylik tariqatining rivojlanishida, balki ilmiy va madaniy hayotda ham katta ahamiyatga ega hisoblanadi. Ziyoratgohning saqlanishi, uning nafaqat diniy, balki madaniy va ilmiy yodgorlik sifatida ham ahamiyatini oshiradi.

Shu bilan birga, ziyoratgoh nafaqat o'tmishning yodgorligi sifatida, balki kelajak avlodlar uchun o'rgatish va ma'naviy o'sish markazi sifatida muhim rol o'ynaydi. Buxoro viloyati nafaqat qulay geografik joylashuvi, so'lim tabiati, shuningdek, madaniy yodgorliklari, muqaddas qadamjolari bilan ham alohida ajralib turadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shamsiev M. "Naqshbandiylik tariqati va uning tarixi" – T., 2010.
2. Mirzaev A. "Bahouddin Naqshband va uning yodgorliklari" – T., 2005.
3. Islomov I. "Markaziy Osiyo madaniyati va Naqshbandiylik" – T., 2015.
4. Rahimov R. "Bahouddin Naqshband ziyoratgohi va uning ta'siri" – T., 2018.
5. Rakhimovich, R. R., & Rustamovich, R. A. (2019). Structure and distribution of animals in the Bukhara region. *European science review*, 2(1-2), 34-36.
6. Rakhimovich, R. R., Husniddinova, J. H., Bekzod, U. M., & Ranjievna, S. M. (2023). Medicinal Properties and Use of Water Pepper (*Polygonum Hydropiper* L.). *JOURNAL OF HEALTHCARE AND LIFE-SCIENCE RESEARCH*, 2(3), 45-52.

7. Rakhmonov, R. R., & Rayimov, A. R. (2019). Ecological positions of hunting species in Bukhara region. *International Journal of Genetic Engineering*, 7(1), 15-18.
8. Rakhmonov, R. R., & Raimov, A. R. (2019). STRUCTURE AND DISTRIBUTION OF HUNTING ANIMALS IN BUKHARA. *Природа Внутренней Азии. Nature of Inner Asia*, (2), 65-68.
9. Rayimov, A., Rakhmonov, R., Nuriddinova, G., & Sanoqulov, R. (2021). BUKHARA REGION AND ITS RELATED TERRITORIES'SPECIES OF REPTILES PART AND NUMBERS'IN SPRING (AYOKOGITMA, KANDIM, AYOKGUJRUMLI, KIZILKUM STATE NATURE RESERVE). *Universum: химия и биология*, (5-2), 62-65.
10. Рахмонов, Р., Рахимов, Ж., Муҳаммаджонов, Б., & Бафоев, М. (2022). ЎЗБЕКИСТОНДА ЕТИШТИРИЛАДИГАН МАНЗАРАЛИ БАЛИҚЛАР БИОЛОГИЯСИ ВА ЭКОЛОГИЯСИ. *Евразийский журнал академических исследований*, 2(11), 1039-1051.
11. Kholboev, F. R., Rakhmonov, R. R., & Rayimov, A. R. (2019). The role of adaptive reactions of starling synantropization. In *Региональные проблемы экологии и охраны животного мира* (pp. 167-169).
12. Rustamovich, R. A., & Rakhimovich, R. R. (2019). The distribution and number of *Acridotheres tristis* in different habitats in the Kyzylkum region. *European science review*, 2(1-2), 37-39.
13. Rakhmonov, R. R., Naimovich, Z. A., & Khudoikulova, N. I. (2021). Possibilities of Introduction of Hunting Tourism in Hunting Farms of Bukhara Region. *International Journal of Progressive Sciences and Technologies*, 24(1), 253-256.
14. Rustamovich, R. A., Rakhimovich, R. R., Gulroy, N., & Ramizjon, S. (2021). Around territories of dengizkul, kora-kir and zamonbobo lakes' species of reptiles part and numbers' in spring. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(3), 800-804.
15. Rustamovich, R. A., Rakhimovich, R. R., & Kenjayevana, N. H. (2021). Taxonomic Analysis of Hunting Milk Markers in Uzbekistan. *Middle European Scientific Bulletin*, 13.
16. Amanovna, S. M., Rakhmonov, R. R., & Naimovich, Z. A. (2021). *Lagerstroemia indica* l. high potential medicinal plant in introduction conditions of kashkadarya. *Middle European Scientific Bulletin*, 8.
17. Avaz, R., Rashid, R., Hikoyat, N., & Moxinur, R. (2021). DATA ON THE DISTRIBUTION AND ECOLOGY OF SANDSTONE *LEPUS CAPENSIS* IN BUKHARA REGION. *Universum: химия и биология*, (7-2 (85)), 4-8.
18. Kholboev, F. R., Rakhmonov, R. R., & Raimov, A. R. (2019). EVALUATION OF THE INFLUENCE OF ANTHROPOGENIC FACTORS ON THE TYPES OF ANIMALS IN BUKHARA REGION. In *Региональные проблемы экологии и охраны животного мира* (pp. 214-216).
19. Рахмонов, Р. Р., & Бакаев, С. Б. (2016). Гнездование перепелятника *Accipiter nisus* в Сармышсае. *Русский орнитологический журнал*, 25(1358), 4214-4215.
20. Рахмонов, Р. Р., Юсупова, С. Ж., Зарипова, З. Н., & Абдурахимова, А. А. (2022). БУХОРО ВИЛОЯТИ СУВ ҲАВЗАЛАРИДАГИ ЙИРТҚИЧ БАЛИҚЛАРИ. *BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMİY JURNALI*, 2(10), 71-82.
21. Рахмонов, Р. Р., Исломов, Ф. М., Кайимова, Р. У., & Коннов, И. Е. (2022). Биология, Экология И Распространение Кабана. *Research Journal of Trauma and Disability Studies*, 1(10), 49-61.
22. Рахмонов, Р. Р. (2022). Бухоро вилоятидаги овчилик хўжаликлари ҳақида янги маълумотлар. *Science and Education*, 3(10), 68-76.